

RAZVEZANI JEZIK

Prosti slovar žive slovenščine
Zvezek za začetek 2004–6

Uredili Inge Pangos in Alenka Pirman
Oblikovala Irena Woelle

<http://razvezanijezik.org/>

Izdalo Društvo za domače raziskave
Šarhova 34, 1000 Ljubljana

info@ddr.si
www.ddr.si

Ljubljana, december 2006

Izid Razvezanega snopiča je podprlo Ministrstvo RS za kulturo.

Creative Commons Priznanje avtorstva-
Deljenje pod enakimi pogoji 2.5 Slovenija

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/si/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'373.7(038)

RAZVEZANI jezik [Elektronski vir] : prosti slovar žive slovenščine :
zajem iz razvezanega jezika 2004-06 : zvezek za začetek / uredili Inge
Pangos in Alenka Pirman. - Ljubljana : Društvo za domače raziskave,
2006

Način dostopa (URL): <http://razvezanijezik.org/?page=Razvezani0.pdf>

ISBN-10 961-91939-0-3
ISBN-13 978-961-91939-0-7
1. Pangos, Inge
230588416

5 Ogrevanje

8 Zajem

81 Kazalnik

Razvezani jezik je spletni slovar, ki ga lahko pišemo vsi. Brez delitve nalog, pretiranih napotkov in cenzure. Nastal je leta 2004 na zelniku Društva za domače raziskave, prostor pa je našel na domačem umetniškem strežniku Skylined. Sprva je bil namenjen frazeologiji, a se je izkazalo, da ga uporabniki polnijo z raznorodnimi gesli in da pred nami v resnici nastaja slovar žive slovenščine.

V dveh letih je Razvezani jezik pisalo prek 350 različnih anonimnih piscev, ki so prispevali okrog 1200 zapisov (posamezne je pisalo tudi po več avtorjev). Sklenili smo, da je že skrajni čas, da se posladkamo z jagodnim izborom, s čimer se je strinjalo tudi Ministrstvo RS za kulturo. Pred vami je torej spletni snopič z 68 zapisi, ki smo jih tudi jezikovno uredili.

Vabimo vas k branju. In tudi k aktivnemu sodelovanju: če menite, da lahko kaj dopolnite, napišete bolje, to tudi storite; če pa se vam zdi, da bi Razvezani snopič lahko uredili še kako drugače, nam pišite!

Alenka Pirman

<http://razvezanijezik.org/>
info@ddr.si

Beseda, ki sta jo včeraj pogruntali muli s soslednjega dvorišča, danes hudo odmeva med mladimi, jutri morebiti že odrasli nehajo delati štalo okoli nje ... in mogoče čez čas zanjo ne bo več zime v zbornem jeziku. Na tej poti ji seveda lahko kadarkoli spodrsne, se ne prime, gre v pozabo, in jo uporabljamo le še kekci, zbrani okoli Razvezanega jezika.

Takšno je pač življenje besed. In širše ko so zajete pri samem viru (govorcih), več možnosti imamo za žlahten jezik, ki parira novodobnim izzivom.

Prosti slovar žive slovenščine je srečališče govornega jezika – brez predsodkov si delajo družbo knjižni, pogovorni, slengovski, žargonski, celo argojski izrazi. Priokus slovarskosti jim daje geslovník, katerega del je tudi poskus podrobnejše frazeološke tipizacije. Prvi zajem je tu, goden za uporabo, predloge, nasvete, popravke.

Inge Pangos

ADAMOVO JABOLKO

reklo, knjižno

štrlina na sprednji strani vratu, zlasti dobro vidna pri odraslem moškem; pri požiranju se premika navzgor in navzdol

Ime je dobila po tem, ker je po izročilu košček plodu s prepovedane- ga drevesa spoznanja dobrega in zla, s katerim je Eva v raju zapeljala Adama, obtičal Adamu v žrelu. Sporočilo sloni na igri besed: jabolko moškega je dobilo ime, ker se v hebrejščini moški imenuje: adam. Odtod tudi legenda, ki pojasnjuje nastanek jabolka. (Vir: neidentificirana povojna ljudska enciklopedija.)

ADAMOVO REBRO

reklo, knjižno

Eva

Ko se med vso živino, pticami neba in živalmi polja ni našla človeku primerna pomočnica, je Bog poslal »človeku trdno spanje; in ko je zaspal, je vzel eno izmed njegovih reber ter napolnil z mesom njegovo mesto. In Gospod Bog je naredil iz rebra, ki ga je vzel človeku, ženo ter jo povedel k človeku. In ta je rekel: »To je zdaj kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa; ta se bo imenovala možinja; kajti iz moža je vzeta.«

Uporablja se tudi kot označevalec ženske manjvrednosti – najprej je Adam od boga želel dobiti lepo, pametno in potrpežljivo ženo. Ko mu je bog povedal, da ga bo to stalo nogo, roko in še tri rebra, je vprašal: »In kaj dobim za eno rebro?«

Menda pa je bila prva v resnici Lilit, pri seksu z Adamom obvezno zgoraj. Pa mu je dojadilo in mu je bog naredil novo, Evo, Lilit pa sam obdržal. A tudi zanj je bila too much, pa jo je dobil Satan.

Mnogi se dandanes sprašujejo, kaj bi Bog ustvaril iz radiatorja, če je bil že pri enem rebro tako uspešen.

AUFBIKS, ČREVA NA PLOT!

izrek, žargon

tudi: **bo nojžč pel**
klic divjine

- (1) Kakopak, sosedu naj crkne krava. To naj po možnosti gleda s svojimi črevi na plankah (plotu).
- (2) Dober sosed je mrtev sosed.
- (3) Končni rezultat pojava nenadne agresije na gasilskih veseljah, v določenih delih Slovenije znanega pod imenom štajerska ikebana.
- (4) Psevdomsihoanalitski termin, ki označuje alkoholni obrat iz samodestruktivne agresije (samomor) v transdestruktivno agresijo. Predstopnje: Kva s' reku, a ja?, A ti to men' pravš?, A s' ti en frajer?, Te 'm na gob'c.

BENDEHO

bendebo-a m, narečno

neumnost, bedarija, krneki, nesmiselnost
slabšalnica za osebe, ki imajo težave s problemi, ki pogosto uživajo alkohol, poslušajo glasno glasbo in govorijo bedarije
izpeljanke: **bendehouc**, **bendehoušna**, **bendehati**, **bendehouci**, **zbendehan**, ...

Un je en bendehouc.

Tistu je ena navadna bendehoušna.

Poslovenjena beseda izhaja iz španske pendejo (vendar se pomena razlikujeta, prav tako izgovorjava: bendebo z B-jem). Pogosto se uporablja od približno leta 2000, 2002 na področju Žirov (Gorenjska, Slovenija). Uradnih virov o uporabi in izvoru ni, vendar se da resničnost pomena besede in pogostosti uporabe v Žireh preveriti pri večini 13–25 let starih prebivalcev z naslednjim vprašanjem: Kaj več o besedi bendebo?

»To je prišlo do nas, ko se je sokrajan, ki veliko potuje, vrnil z dolgega potovanja po Španiji in je v lokalu nekemu, ki se je čudno obnašal (vmes je bil alkohol), rekel tako, kot je prej tedne poslušal po Španiji: pendejo-pendebo oz. izgovoril je dobesedno: Bendebo, zgodbo naprej pa veste sami.« (Besede prebivalca Žirov, ki naj bi bile po trditvah še drugih prebivalcev resnične.)

BETONIRANJE

betoniranje-a s, sleng

način za hitro doseganje stanja pijanosti

Postopek je sledeč: naročiš pivo (po želji, malo ali veliko) in žganje (recimo dvojni brinjevček). Spiješ in naročiš še enkrat isto. Ponavljaš glede na zeleno stopnjo učinka. Uporabno tudi kot prva pomoč za srčne težave. Pozor pred stranskimi učinki: na stranišču se težko odločiš med obema školjkama/pisoarjema pa tudi skozi vrata gre malo težje.

Nekateri pivci so kozarček žganja potopili v kozarcu piva. Temu so rekli podmornica.

BLAŽEV ŽEGEN*reklo, pogovorno*

placebo, neučinkovito zdravilo

Sv. Blaž je priprošnjik za grlo. Blažev žegen je medmašna molitev za zdravje na dihalih in grlu. Zdi se, da cerkvenemu blažanju v resnici ljudje (očitno na podlagi izkušenj) niso preveč verjeli, čeprav so se vseh takšnih blagoslovov včasih množično udeleževali.

BOGA ZA JAJCA PRIJETI*krilatica, pogovorno*

misлити, da nekaj obvladaš in se tudi ustrezno arogantno obnašati; obvezno v negativnem smislu oz. posmehovalno; nikoli v prvi osebi
Glej ga, uspel je popraviti računalnik, sedaj pa misli, da je boga za jajca prijel.

BOŽJI ČAS*reklo, knjižno*

izraz nejevolje, nestrpnosti

Za božji čas, ne smeš zamuditi!

Sveto pismo navaja, da je Jezus v Galileji oznanjal: »Čas se je dopolnil in Božje kraljestvo se je približalo. Spreobrnite se in verujte evangeliju!« Dopolnitev božjega časa predvideva torej posameznikovo spreobrnjenje, odtod do nestrpnosti pa verjetno ni daleč, saj vemo, da božji mlini meljejo počasi.

BOLJE VRABEC V ROKI, KOT GOLOB NA STREHI*pregovor, knjižno*tudi: **kdor visoko cilja, nizko pade**

fraza za realne želje in trezna pričakovanja, ziheraštvo

Značilnost ptiča v ujetništvu je, da odleti, takoj ko se mu ponudi priložnost. Razen, če nima prireznih peruti.

Manjšega ptiča (vrabca) je sicer mnogo težje obdržati v roki kot večjega (goloba), vendar je slednjega lažje priučiti za poštarčka, lahko pa se ga tudi termično obdela in popapa (golobico) in je vsestransko bolj uporaben od vrabca. Prav zato vsi hočejo uporabnega goloba, čeprav samo vrabcu nastavljajo ptičjo pogačo.

različica: **KDOR VISOKO LETA, NIZKO PADE***pregovor, knjižno*

svari pred (pre)naglim uspehom ob hkratnem pozabljanju svojih začetkov

pomensko spremenjeni različici: **kdor visoko leta, daleč vidi** in **kdor visoko leta, ima lep razgled**

BUREK*burek-a m, sleng*

bedak, nesposobnež

Ste pa res eni bureki!

Seveda je v tej žaljivi rabi besede bolj ali manj prikrita šovinistična ali rasistična vsebina; burek v tem pomenu implicira zabitega in nesposobnega južnjaka, Balkanca oz. Orientalca. Znani ljubljanski grafit iz 80. let je razglašal: BUREK? NEIN, DANKE! Pomen grafita je bil, kajpada, jasen: nočemo Juge, Balkana in Orienta, temveč Zahod, Nemčijo in Evropo.

Branko Gradišnik je svoje čase govoril, da je burek beseda, ki združuje Vzhod in Zahod. Če namreč prebereš burek nazaj, dobiš besedo kerub. Njegovo interpretacijo bi nemara lahko malce korigirali. Beseda je res sinteza nasprotij (visokega in nizkega, duhovnega in materialnega), ne pa tudi Orienta in Okcidenta, saj je tudi kerub pristno orientalski pojav.

Mimogrede: prvotno pomeni burek orientalsko pecivo iz listnatega testa z nadevom: burek s sirom; mesni burek; slani štrudel.

DA B' TI GOB' C RAZNESL'*izrek, pogovorno*

ljubkovalno preoblikovana fraza Na zdravje! ob kakšnem huronskem kihu ali jetičnem kašlju

Frazi lahko sledi odgovor: Pa da b' teb' na nogo padel.

DATI GA NA ZOB*krilatica, knjižno*

zvrtni šilce žganega, običajno ne z namenom opijanjanja, temveč v terapevtske namene (npr. za ublažitev psihičnih ali fizičnih bolečin), redkeje v zvezi z družabnim pitjem, predvsem v dvoje

Danes se pa tako bedno počutim, da ga bom malo dal na zob.

Zdravo, Jože. A si ti tud tko povozen? Pejva ga v bufet dat mal na zob.

Tako me je bolel trebuh, da sem ga morala malo dati na zob.

Izvor fraze je povezan s tem, da so v časih, ko zobozdravnikov (zlasti na podeželju) še ni bilo, žganja pa dovolj pri vsaki hiši, zobobole blažili s tem, da so žganje v majhnih količinah nalivali na boleč zob (ob močnejših bolečinah pa večje količine mimo zoba v požiralnik ...) in tako delno omrtvičili boleče mesto.

FAKOF

fakof-a m, sleng

pisano tudi: **fuck off**

beseda številnih, ali bolje rečeno, skoraj neomejenih pomenov

Izjemno pomembno je, kako se besedo naglaša ter kako dolgi so izrečeni samoglasniki. Če poudarimo o ali še posebej zategnemo f na koncu besede, se njen pomen popolnoma spremeni. Poznavalci, ki s to besedo znajo pravilno operirati, lahko z njo povedo in dorečejo pravzaprav skoraj vse. Predvsem ima beseda izjemno uporabno vrednost pri pogajalskih prijemih v moški družbi.

Beseda fakof ima še en točno določen pomen, in sicer pomeni starejši izraz za pijačo, katere osnovni sestavini sta pivo in tonik (danes se te pijači v nepoznavalskih krogih reče: pir s švepsom). Naročanje te pijače zna biti izjemno zanimivo in zabavno. Ko pride natakar in te vpraša, kaj si želiš, mu kratko in odrezavo odvrneš: »Fakof!«

FLANCATI

flancati-am nedovr., pogovorno

tudi: **nakladati**

prazno, dolgovezno govoriti

Ne verjamem ti! Samo flancaš!

Flancati so krhko ali kvašeno pecivo, ki se navadno pripravlja ob pustnem času.

Tiborjeva babi je ocvrla super flancate! Njami ...

Flancanje besed pa verjetno le izvira iz sajenja sadik, malih, negodnih rastlin, iz katerih naj bi zraslo kaj velikega in koristnega, pri flancaču pa do tega nikoli ne pride. Več uspeha si lahko obetamo (ostanimo na vrtu), če bomo govorili, kot bi rožice sadili.

GREŠNI KOZEL*reklo, knjižno*

Pojem prihaja iz starojudovskega obreda ob praznovanju pravnega dne, kot je določen v 3. Mojzesovi knjigi (Levitiku). Ob tem prazniku so določili za žrtev junca in dva kozla. Izmed kozlov je Aron (oz. veliki duhovnik) z žrebom izbral enega, nanj položil roki in prenesel vse grehe judovskega ljudstva. Te živali se zdaj ni smel nihče več dotakniti, saj je pripadala Azazelu, zato so jo izgnali v puščavo. Drugega kozla in junca pa so žrtvovali. V razširjenem pomenu je grešni kozel vsakdo, posameznik ali skupina, na katerega naložijo grehe kakšne skupnosti. Antropologi, sociologi, psihologi, psihoanalitiki idr. so podrobno analizirali mehanizme, po katerih se skupnosti, od mikroskupin do celih civilizacij, notranje utrdijo, tako da notranjo agresijo preusmerijo na grešnega kozla, ki mu naložijo odgovornost za konflikte in težave skupnosti. Nekateri psihoterapevti so, na primer, pokazali, kako so v psihiatričnih bolnišnicah potrebni brezupni primeri (takšni, da sopacienti o njih govorijo: »Pustite ga, saj vidite, da je nor!«), da se lahko drugi ob tem vzpostavljajo kot posamezniki in skupina. Zgledi vzpostavljanja grešnih kozlov v mnogo širših razsežnostih in včasih s prav katastrofalnimi posledicami so znani iz zgodovine in sodobnosti: judje, cigani, muslimani, Bosanci ipd.

HUDO*bud -a -o, knjižno*

izraža navdušenje, odobravanje
buda bejba, bude blače, bud film ...

lahko samostojno:

Hudo!

različica: **HUDO K' SVIN'A**

reklo, pogovorno

izraža navišjo stopnjo hvale, navdušenja
S'm probu bordat, stari, budo k' svina!

HVALA ZA ROŽE*krilatica, pogovorno*

cinično: hvala za vse, saj ne bi bilo treba

V uporabi predvsem zaničljivo, kadar kdo naredi kaj, kar ni bilo potrebno, ali pa tistemu, komur je bilo namenjeno, ni v pomoč ali je celo v nadlego. Fraza se lahko uporablja tudi kot kletvica.

Lahko dodamo še: **teglce bom pa sam kupu in pa mamoz zalij pa rože pozdrav.**

IDRIJA*reklo, narečno*tudi: **Godovič levo** ali **Kalce levo**

fraze uporabljajo predvsem na Primorskem, ko hočejo nekomu reči, da je nor ali malo čez les – v Idriji je namreč psihiatrična bolnišnica, ki gosti paciente s širše Primorske in Notranjske

*To je bila čista Idrija.**Jst sm z Idrje, ti si pa za v Idrje!*različica: **GORENJSKE TOPLICE***reklo, narečno*

Begunje (na Gorenjskem), kraj, kjer ima topli dom psihiatrična bolnišnica

IMETI KROMPIR

krilatica, knjižno

kadar ima kdo srečo oz. kadar mu kaj uspe, ne da bi to zaslužil s svojim znanjem, sposobnostjo in prizadevanjem

Med razsvetlenskimi ukrepi Avstro-ogrske monarhije, nekje v času Marije Terezije, je bila bojda tudi uvedba gojenja krompirja. Kmetje se menda niso zanimali za krompir, povrhu vsega pa naj bi se tudi zelo dejavno upirali uvedbi te, za takrat nove poljedeljske rastline. Uničevali naj bi nasade.

Reklo: imeti krompir prihaja iz zavidanja vrednega položaja avstro-ogrskih vojakov, ki so morali nasade krompirja varovati pred kmeti. Straženje krompirja je pomenilo imeti srečo, ker je krompir stražarje varoval pred nevarnejšimi opravili.

Verjetno se je izraz ohranil, ker je bilo najbrž pri sadilcih krompirja manj prehrabnih tegob, kot pa pri bolj zadržanih kmetovalcih.

Verjetno so tudi zato belomesnato sorto krompirja, vzgojeno v začetku 60. let 20. stol., na Kmetijskem inštitutu Slovenije poimenovali igor.

Znan je izrek: *Neumen kmet ima debel krompir.*

ISKATI IGLO V SENU

krilatica, knjižno

početi kaj z malo upanja na rezultate

Iskanja igle v senu so se znanstveno lotili v seriji Mythbusters, kjer so iskali več tipov igel, med njimi tudi koščeno, v precejšnjem kupu slame, za katero so mislili, da je seno (v principu je bolj ali manj isto). Ugotovili so, da iglo v senu najdeš v približno štirih urah.

ISKATI ROŽO MOGOTO

krilatica, knjižno

iskati kaj, kar ne obstaja

Mogota je star izraz za (vse)mogočnost.

Gre za triglavsko rožo, ki naj bi po ljudskem izročilu imela nadnaravno moč. Zrasla je tam, kamor je kapljala kri (nekateri viri navajajo znoj) smrtno ranjenega zlatoroga. Ko jo je použil, je ozdravel. Po bohinjskem izročilu naj bi roža mogota odpirala pot do zakladov pod Bogatinom.

IZGINITI KOT KAFRA

krilatica, knjižno

nenadoma, neopazno izginiti ali jo popihati

Ja, kje pa je, mulec presneti? Še prejle je bil tukaj, zdaj pa je naenkrat izginit kot kafra!

Kafra je bela, kristalna substanca aromatičnega, močnega, prodornega vonja. Pridobivajo jo iz smole tropskih dreves (največ z Daljnega vzhoda), uporablja pa se v glavnem v farmaciji kot del raznih blažilnih mazil (npr. tigrova mast) in pripravkov za lajšanje dihalnih težav, svojčas pa so jo v lekarnah prodajali kot priljubljeno sredstvo za lajšanje zobobolov: *Dal je kafro na zob.*

Bila je tudi sestavina ene od prvih umetnih mas, celuloida (izdelovali so ga iz zmesi kafe in nitroceluloze oz. kolodija ali raztopine strelnega bombaža) in je prvotno služila kot nadomestek slonovine za izdelavo biljardnih krogel, kasneje pa filmskega traku in plastičnih (celuloidnih) punčk. Zaradi velike vnetljivosti, zlasti nesreč pri predvajanju filmskih trakov, so jo izpodrinile varnejše umetne mase, še zdaj pa iz celuloida izdelujejo nekatere pingpong žogice, zato lahko ob zažigu le-teh zavohamo oster vonj po kafri.

Najbolj opazna lastnost kafe je (poleg močnega vonja), da močno hlapi oz. sublimira, zato košček kafe na toplem prostoru po določenem času skrivnostno izgine, se neopazno spremeni v hlape.

JĚ LE IZ NEMČIJE

izrek, sleng

tudi: je le iz Amerike

pomeni, da je kaj zelo kakovostno

Moja deset let stara zobna ščetka ima še vedno vse ščetine. Je le iz Nemčije.

JEBATI JEŽA*krilatica, pogovorno*

jebati pomeni spolno občevati, torej spolno občevanje z bodičastim sesalcem

Uporablja se, ko hočeš izraziti dolgotrajnejše trpljenje in mučno opravljanje nekega dela. Najbolj jebeš ježa, ko gre narobe vse, kar lahko gre, in zraven tega še trpiš.

Včasih je pomembno, da je pri jebanju ježa enako dejanje, ki povzroča trpljenje tudi izvor užitka.

JEBE LUD ZBUNJENOG*krilatica, pogovorno*

situacija, ko oseba z agresivnim ali norim pristopom prisili ali izkoristi pri prepričevanju druge nepripravljene ali zmedene osebe v njemu nezaželena dejanja zaradi pridobitve kontrole, prednosti ali koristi

Mimogrede: obstaja tudi istoimenski nadrealističen srbski pornofilm.

JEBELA CESTA*krilatica, pogovorno*

fraza iz 60. let, prikrita kletvica

Bela cesta je običajno makadamska pot z luknjami in drobirjem, po kateri voznik dviga oblake prahu, zato mora avto po taki vožnji peljati v avtopralnico. Zmotno je mišljenje, da je to oblika kletvice, razen morda če voznik špara in si avto pomiva pred hišo s svojo vrtno cevjo in šamponom, opazuje pa ga brezdelni sosed, ki negodovanje voznika razume kot jebena cesta.

Lahko bi dodali, da jebela cesta sicer ni prava kletvica, je pa prikrito, na videz nedolžno nadomestilo zanjo. Po nastanku Države SHS in nato Jugoslavije so se kletvice iz srbskega in hrvaškega jezikovnega prostora, med njimi zlasti raznolična raba glagola jebati, vse pogosteje pojavljale v vsakdanjem pogovornem jeziku. Pri tem je prišlo do transformacij, kot je, na primer, sprememba krepkega izraza jebem ti v jebenti, ki je bolj medmet kot kaj drugega. Jebela cesta je rezultat

takšnih transformacij, pa tudi navade, da v se v pogovoru kočljiv izraz zamenja z nedolžnim, ki pa se enako začenja (npr. ko kdo namesto: »O, pizda!« vklikne: »O, pipika!«). Tako se je jebem ti (karkoli že) preusmerilo v jebe... la cesta. Na pravi vir tega nenavadnega izraza pa še vedno kaže izgovorjava samoglasnika e, ki ni ozek, kot v besedi bel (kjer bi ga lahko opremili z ostrivcem), temveč širok in bi ga označili s strešico.

Bi rad klel, pa noče npr zaradi družbe (otroci itd). Pa reče: Je... ..bela cesta. ali Pi... ..sane so rožice. ali Kura... ..znesla jajčka.

JOK, BRATE, ODPADE!

krilatica, pogovorno

tudi: **niti pod razno**

arhaična fraza iz časov, ko smo še imeli brate

Čeprav se tega v vsakdanji rabi ne zavedamo, združuje to reklo v treh besedah kar tri jezike (če smo natančni, jih je celo še več, do šest).

Predvsem sta v njem združeni dve frazi: slovenska Odpade! in Jok, brate! iz hrvaško-srbsko-bosansko-črnogorskega jezikovnega prostora. Jòk je turška beseda in pomeni kratko in malo: ne. V južnoslovenske jezike je prešla kot izraz posebno poudarjenega zanikanja (v tem pomenu jo navaja tudi SSKJ). Takšno poudarjeno zanikanje izraža tudi reklo: Jok, brate! (To bi v nacionalnosubstančno slovenščino lahko prevedli npr. kot: Tega pa že ne, bratec!)

Vlogo vzklika plastično ilustrira zabavna zgodbica iz časa bivših Jugoslavij: V prepolnem kupeju natlačnega in počasnega vlaka JŽ sedi tudi mlada ženska s posebno tečnim mulcem. (Kdor se spominja JŽ, dobro ve, da ni prav nič čudno, če je bil tečen.) Da bi ga prestrašila in tako pomirila, pokaže na vojaka, ki sedi v kotu kupeja, in reče: »Če ne boš takoj priden, te bo tale vojak vtaknil v svojo torbo!« Ko vojak to sliši, jezno odgovori: »E, jok, brate, neću! Pa da mi posere lebac, jel?« (Mimogrede, tudi beseda torba prihaja iz turščine.) Med pomeni, ki jih ima glagol odpasti, je tudi ta, da se nekaj, kar je že najavljeno, ne zgodi (npr: Pouk nam je danes odpadel! ali Predstava odpade zaradi bolezni v ansamblu.), in v tem pomenu je uporabljen kot zagotovilo ali poudarjena trditev, da nečesa ne bo (npr: Danes pa ne bom pomival posode! Odpade!).

V času Jugoslavij, delno pa že prej in seveda pozneje, je pogovorna (pa tudi knjižna) slovenščina prevzemala posamezne besede in drobce slikovite frazeologije iz jezikov, za katere so skovali skupni izraz: srbohrvaščina. Tako sta se v slovenščini poleg bogami!, verjeli ali ne (tako so njega dni na velikih plakatih reklamirali Radio Ognjišče), jebenti! ipd. pojavila tudi jok in jok, brate.

Vzklik: Jok, brate, odpade! je postal posebno popularen s filmom režiserja Jožeta Bevca *To so gadi*, kjer ga nenehno ponavlja Meri (Mila-

da Kalezič), dokler je ne začno posnemati tudi drugi liki v filmu, za njimi gledalci filma (ki jih je bilo, ker je bil to eden najbolj gledanih slovenskih filmov vseh časov, več kot 200.000) in za njimi slovenščina cela. Frekvenca rabe tega vzklika se je, vsaj za nekaj časa, opazno povečala, potem ko je film pred nekaj leti predvajala nacionalna televizija. Seveda ključno mesto tega rekla v Bevčevem filmu ni nedolžno. Njegov komični učinek temelji sicer predvsem na nenehnem ponavljanju in se stopnjuje z vsakokratno ponovitvijo. (Zelo lep zgled takšnega učinka ponavljanja je škripanje vrat v Tatijevem filmu *Gospod Hulot na počitnicah*, sicer pa sta klasična zgleda ponavljanja v dramatiki npr. »Que diable allait-il faire dans cette galere?« v Moličrovih *Scapinovich zviijačah* – s komičnim učinkom – in »Brutus is an honourable man« v Shakespearovem *Juliju Cezarju*, kjer Mark Antonij s ponavljanjem perverzno poudarja ravno Brutovo nečastnost.) Temelji pa tudi na nepričakovani oz. nekanonični rabi pogovornega jezika, še zlasti pa neslovenskih elementov, v kontekstu kulturnega produkta (čeprav lažjega žanra). Tako implicira (poleg vprašanj o razmerju med visoko in nizko kulturo) tudi kompleksno problematiko razmerja slovenske kulture do t. i. južnih kultur.

KAM PEŠ TACO MOLI*reklo, knjižno*

Za kaj pravzaprav gre? Kaj je zadaj, za temi dejanji, besedičenjem? Kaj neki želi naš sogovorec doseči? Vsa ta vprašanja lahko strnemo v elegantno prisposobo o lovskem psu (ang. pointer), ki z značilno držo telesa lovcu nakaže mesto, kjer se nahaja plen. Lahko pa se vprašamo tudi: V katerem grmu tiči zajec? in namero izluščimo kar sami, brez pasje pomoči.

KAMOR GRE ŠE CESAR PEŠ*reklo, knjižno*

iti na stranišče

V družbi lahko svoj odhod na stranišče napovemo z besedami: »Zdaj grem pa tja, kamor gre še cesar peš!« in s tem na šaljiv način opravičimo svojo odsotnost. Verjetno nas v svetu krivic in neenakosti pomirja univerzalnost fizioloških opravil (rojstvo, izločanje, smrt). Glede na žalosten konec, ki je plemiča Erazma Predjamskega doletel prav na kraju, kamor je hodil po lastnih opravkih, pa lahko sklepamo, da fraza izraža tudi vero v upravičenost družbene razslojenosti.

KEKEC

Kecec -kca m, osebno, obče ime
priljubljeni slovenski literarni in filmski junak
kot obče ime se uporablja za označevanje temeljne nesposobnosti

Ti si pa res en kecec, to bi vsak znal.

Za to, da si bend z vsebino, izdelano strategijo in prepoznavno »blagovno znamko«, že dolgo ni več dovolj biti samo skupina štirih ali petih kekcev, ki se nekaj grejo, to zahteva konstantno akcijo in vključuje veliko sodelavcev, veliko koordinacije in organizacije ter ogromno volje in dela. (Laibach)

Zanimivo vprašanje je, od kod samo ime Kecec. Možni odgovor je, da Kecec, ko je bil še majhen, ni znal izgovarjati svojega imena (njegov pravo ime je, kot je znano, Mežnarčev Gregec) in si je pač rekel Kecec. Tako so ga potem klicali domači in navsezadnje se ga je ime prijelo.

Mimogrede: Glede izvora imena – bojda je izvedenka iz Drekec.

KUREC

kurec-rca m, knjižno

petelin, moška kokoš, penis, moški spolni ud; v francoščini le coq in v angleščini a cock

SSKJ pojasnjuje, da beseda, poleg moškega spolnega organa, označuje tudi ničvrednega moškega, v prislovni rabi pa jezo, omalovaževanje in močno zanikanje.

V vsakdanjem pogovoru lahko dobi še veliko več in bolj niansiranih pomenov, pač odvisno od konteksta, poudarka in tona, s katerim jo izrečemo. Aleš Debeljak je nekoč postavil teorijo, da se bo slovensko besedišče sčasoma reduciralo le na besedico kur(e)c, vse vsebinske nianse pa bomo izražali z različnimi poudarki in načini izgovorjave. Včasih besedo zapišejo kar **kurc**, zlasti v frazah kurc te gleda ali ta kurc me pa že ne bo jebal (frazo, zanimiva z več vidikov) ipd. To obliko je uporabil tudi Milan Jesih v znanem odlomku: »Kdo je Jesih, kdo je kurc, kdo v nebesih, kdo zamurc?« Takšen zapis je v skladu s predsodki o slovenščini, češ da je to jezik samih soglasnikov. Velikokrat pa se uporablja tudi v obliki **kurac**, prevzeti iz jezikov nekdanje srbohrvaščine.

KURC TE GLEDA

krilatice, sleng

izkaz nespoštovanja in odklonitve določene neljube zahteve

Figurativno to pomeni, da moški komu iz nespoštovanja pokažejo spolni ud, kar izhaja iz srednjeveškega običaja kazanja spolnih udov na bojnem polju z namenom razjeziti sovražnika.

V boljši družbi uporabimo: **falus te okulira**, pred otroki pa: **lulek te opazuje**.

KRESETOV KURC

reklo, sleng

ljudsko poimenovanje železobetonskega obeliska na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani

Zgradili so ga leta 1958 v sklopu novega sejemskega kompleksa. Ta je nastal v rekordnem času, saj je bila Ljubljana leto poprej izbrana za gostiteljico VII. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije. Direktor razstavišča in odgovorni izvajalec kongresa je bil gospod Leopold Krese (1915–2001), nosilec partizanske spomenice. Zaradi njegove majhne postave in izredne radoživosti je bilo šaljivo poimenovanje smelega objekta bržkone groba žalitev tako zanj kot za partijo. Obelisk sta skonstruirala ing. Simič in ing. Farčnik. Izvorno tehnično poročilo navaja višino 46 m, revija Arhitekt mu je pripisala 45,2 m, Tovariš 53 m, časopis Ljudska pravica pa ga je povzdignil na 56 m. Razlike gre najverjetneje pripisati kovinskemu nastavku – strelovodu. Kljub načrtovani večnamenskosti (nosilec za geodetske merilne naprave, televizijsko anteno, zastavo, razsvetljavo) je obelisk znan predvsem kot spomenik VII. kongresa ZKJ. V naslednjih letih so mu dodajali še bronasta obeležja vseh kasnejših partijskih kongresov. Od leta 1990 je spomeniško zaščiten. Na kongresu, ki je botroval vzniku kresetovega kurca, se je partija zavzela za »odpravo blokovske razdelitve sveta in za normalizacijo odnosov s Sovjetsko zvezo«. Sprejela je tudi nov program delovanja, ki ga sklene naslednja misel: »Nič, kar je ustvarjeno, ne sme biti tako sveto, da se ne bi umaknilo tistemu, kar je še bolj napredno, še bolj svobodno in še bolj človeško.«

KAJ DOGAJA

krilatica, sleng

pozdrav mlajše generacije, ki izraža skrb, da ne bi zamudili kaj pomembnega

Že Marx je ugotovil, da je v začetku bilo dejanje. Zato so ljudje ravnali že, preden so mislili. Sodobni ljudje zlasti ravnajo in delujejo; zato tudi toliko dogaja. Bolj ko dogaja, manj ljudje mislijo in lažje deluje oblast. (po D. Rutarju v *Globalnem fašizmu*)

KVAJ'DEJ

krilatica, sleng

oblika pozdrava, ki če je izrečena s pravim elanom, zares dobro zveni, pomeni: kaj je zdaj?

Fraza verjetno izvira iz gorenjskega dela Slovenije. Zadnje čase je popularna med mladimi snobi iz Rožne doline v Ljubljani. Snob, ki te le bežno pozna, se ti v zanj pomembnem lokalu približa, ti položi roko na ramo, in medtem ko opazuje, kdo vse ga gleda, zategnjeno izjavi: »Kvajdej?«

različica: **KWAJDEJPOJZEJ**

velja samo za ljubljanske žabarje (kva)

Oblika pozdrava, ki je bila uvedena zato, da bi bilo prave Gorenjce še vedno moč ločiti od mladih snobov iz Rožne doline (ki v današnjih časih uporabljajo izvorni gorenjski izraz **kvaj'dej**, in je topogledno postala zaščitno geslo visokih gorenjskih krogov (ki se pogosto gibljejo nad 1500 m nadmorske višine). Zanimivost te fraze je v tem, da istočasno operira s sedanjostjo (dej, zej) in prihodnostjo (poj) in ju na določen način izenači, kar v prenesenem pomenu besede pomeni, da jutri ne bo prav nič bolje ali slabše, kot je danes.

različica: **KKIDJ**

izvirna škofjeloška različica tipično gorenjskega pozdrava kvaj'dej

V obstoječi obliki se ohranja že leta, brez skrbi pred souporabo in popačenjem v ostalih geografskih lokacijah Slovenije (verjetno zaradi težavnosti izgovorjave).

Mimogrede: V Ljubljani je v resnici pogostejša oblika **kazzej** ali katera druga od oblik, ki se od gorenjske ločijo predvsem po odstotnosti glasov v in d.

LEOPARD

leopard-a m, knjižno

Na rob razstavi *op art gospe* (Mestna galerija, Ljubljana, 2005) ena stara pogrunta, od kod beseda leopard. Že na prvi pogled je namreč očitno, da je to lev-op-art. Treba je samo videti leoparda v gibanju skozi grmičevje in podrast in potem ni treba reči nič več.

Je pa zanimivo, kako se je reklo leopardu prej, ko op art še ni bil odkrit. Kakor je recimo manj znano, da se v srednjem veku ni reklo levkemija (ne vem, zakaj jo v medicini pišejo fonetično leukemija), če se je sploh kaj reklo. Dejstvo je, da levkemije kot bolezni ne beležimo, dokler se ni razvila znanost, imenovana kemija. Lev sam je pri tem popolnoma nedolžen, čeprav je baje zver. Tudi to priča o pogubnosti nekaterih znanosti na človekovo dobro počutje. (Glej, na primer, kamenjanje atoma in njega zle posledice!)

LJUBEŽEN GRE SKOZI ŽELODEC*krilatica, knjižno*

Tako so nekoč matere učile svoje hčere, da bi pravilno stregle moškega in pridno prepisovale recepte, kar jih je pozabila napisati Felicita Kalinšek, zamolčale pa so jim gnusni konec ljubezenske poti po prebavnem traktu. Potem so se pa hčere čudile, ko jih je doletelo spoznanje: ali se je moški ločil, ko je opravil potrebo ljubezni in želodca, ali pa ga je (navadno malo pozneje) pobralo od zamaščenega srca.

MAČKA PO ŠPEH POSLAT'*krilatica, pogovorno*

povzročiti delikatno situacijo, v kateri lahko pride do nenadejanega prešuštva

Sem utrujena in se mi ne da s fantom na koncert. Zato prosim najboljšo prijateljico, naj gre ona z njim. To povem drugi prijateljici in ona komentira:»No, to je pa kot da si mačka po špeh poslala.«

MEDVEDJA USLUGA

reklo, knjižno

usluga, ki to ni – ne pripomore k rešitvi, včasih naredi več škode kot koristi

Izhaja iz pripovedke: Nekoč je živel kmet, ki je nekega dne rešil medveda iz pasti. Medved mu je bil, seveda, hvaležen. Ko je neko popoldne kmet dremal pod drevesom, mu je na nos sedla velika čebela. Poleg ležeči medved se je ustrašil, da bo čebela kmeta pičila, zato je lopnil po njegovem nosu. Ker pa ima medved dober zamah in medvedjo moč, je kmeta ubil. Zato – medvedja usluga.

Ženske kvote so medvedja usluga, ki bi jo lahko primerjali s poskusom utesnjevanja ženske ustvarjalnosti, do katerega je na polju literature že prišlo z uvedbo pojma »ženska pisava«. Ne delajte nam uslug. (Maja Novak, Mladina, 2006)

MILO ZA ŽAJFO

reklo, pogovorno

izpeljano iz: **milo za drago** ali **kakor ti meni, jaz tebi**

Milo ali pogovorno žajfa pomeni isto stvar, tj. pripomoček za osebno higieno. V pogovornem jeziku uporabljamo frazo milo za žajfo, kadar želimo povedati, da je bilo kaj vrnjeno z enakim. V glavnem se nanaša na negativne odnose in razmerja med ljudmi. *Sosed mi je zastrupil psa, vrnil sem mu milo za žajfo.* Pomeni: tudi jaz sem mu zastrupil psa.

MUKE JEŽEVE

reklo, pogovorno

uporablja se za dolgotrajno trpljenje ob delu, pogosto gre za fizična dela, kot so selitve pohištva na lastnih rokah.

Jež bajeslovno hiti nabadati svoje hruške in jabolka na igličasto teksturo, zato vsa sadna teža obleži na njegovih plečih. Najtežji del njegovega početja je uganka, kako svoj tovor s hrbtišča sname. Pri tem se revček zelo muči, njegove muke je nekoč opazil dober človek, ki je vse skupaj povedal v gostilni ob šnopcu svojim vaščanom. V znak spoštovanja kotira fraza muke ježeve tako visoko kot **jezusove muke**.

NATEG

nateg-a m, pogovorno

Človek usmerja svoja hotenja v bolj ali manj dosegljive zunanje cilje, da bi zadovoljil svoje (ponavadi kratkoročne) potrebe, napolnil svojo zavest, tako ali drugače.

Možnost dosegljivosti pa včasih zunanji dejavniki popolnoma izničijo, ne glede na moč hotenja. Človek pričakovanj ostane neizpolnjen, praznih rok. Ta občutek ga sili v plitvo, ostro in vnetljivo čustvo jeze, katero izpljune in s tem navidezno omili občutek praznine, neizpolnjenosti.

Nateg je beseda, ki najbolje oriše zgoraj opisano smer hotenja in neizpolnjenost le-tega.

Nateg kot dogodek pa nastopi ob čudoviti vremenski napovedi in zaman opravljenih 100 in več kilometrih:

Kva j b'lo? Čisti nateg!

NEJEVERNI TOMAŽ

reklo, knjižno

skeptik, dvomljivec

Svetopisemska fraza. Ko se je Jezus po križanju prvič prikazal svojim učencem, je Tomaž manjkal. Kolegi so mu pripovedovali o dogodku, on pa jim ni verjel in je rekel: »Če ne vidim na njegovih rokah rane od žebeljev in ne vtaknem prsta v rane od žebeljev in ne položim roke v njegovo stran, nikakor ne bom veroval.« Čez osem dni se jim je učitelj spet prikazal in Tomaža nagovoril, češ naj le mirno preveri, kar se je namenil. Tomaža je razsvetlilo, Jezus pa mu je poočital: »Ker si me videl, veruješ? Blagor tistim, ki niso videli, pa so začeli verovati!« Nejeverni tomaž se torej pred ukrepanjem najprej želi neposredno seznaniti z dejstvi. Minister Bajuk je izjavil: »Glede uvedbe enotne davčne stopnje sem v nekem smislu nejeverni tomaž.«

NI ZIME ZA ESKIME

krilatica, pogovorno

tudi: **nema zime za eskime** ali **ni zime**

ko je kdo sposoben delovati v ekstremnih, neobičajnih okoliščinah, saj je nanje že navajen, so mu naravne

Pa boš lahko tako hitro napisal diplomu?

Ne skrbet, ni zime za eskime!

NI ŠANS, HANS!

krilatica, pogovorno

tudi: **ni šans!**

brez možnosti, upanja

Izhaja iz **Ni šans, je rekel Hans!** Okrajšana fraza je ohranila rimo, zanemarila pa sklicevanje na avtoriteto iz razvitega sveta.

Kdo dejansko je Hans, žal ni znano. Menda z zasebnim letalom občasno še leti čez Slovenijo in pristaja na portoroškem letališču.

OBRATI DO KOSTI*krilatica, knjižno*

povzročiti veliko škodo, obrekovati

Pesjan si je iz ljudi kupal župco in jih nato, vse mehke, obiral do kosti. A kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade – in tako je pesjana od kosti ločil sam vrag.

Dandanes se ljudje obiramo med sabo (med odsotnostjo, med pokrom itd.).

PASJA BOMBICA*reklo, knjižno*

omalovažujoč izraz za očiten, a šibek, neuspeh poskus povzročanja škode (npr. zbadanja)

Izhaja iz poimenovanja doma narejenega izstrelka (SSKJ navaja v papirček zavite glinene kroglice z žveplom, ki ob udarcu počijo).

Ena taka pasja bombica ga pa že ne bo disciplinirala!

Je to Mladinamit ali samo pasja bombica?

Pozor! Primer *danes je že vsaka pasja bombica terorizem* nas nehote opozarja na resnične pasje bombice: pse, otovorjene z vnetljivimi snovmi oz. eksplozivom, ki jih človek v oboroženem boju uporablja že od srednjega veka. Iz zgodovine je najbolj znana protitankovska tehnika »samomorilskih« napadov Rdeče armade, danes pa se o psih bombah piše v zvezi z vojno v Iraku.

OPROSTI, MUDI SE MI POD TUŠ!*novota, knjižno*

tudi: kdaj si se pa ti nazadnje tuširal

Ena najpogostejših fraz hvalisanja nadutih turistov v coni bogatih na planetu Setar. Kot poroča Sherry Nissan (v futurističnem romanu *Sherryjina zgodba*. Avtor: Kuri. Izdal: Forum. Ljubljana. 2004), bo brezskrbno tuširanje (poleg kurbanja in drogiranja) eden od statusnih simbolov prihodnosti.

PIGCHICKIZEM*pigchickizem-zma m, žargon*

struja zbiranja zatipkank na msn-ju s področja statistične znanosti
good night, plo, kluþ, menister, kura, drobniþ, čččč, googd night, micro-ludilo, hvala hvača, sper pig, measure of fot, potem lahko oblečem kar že umazano trebirko, voli, ...

PLAVI ANGEL*reklo, pogovorno*tudi: **modri angel** ali **varuh reda in miru**

policist, oblečen v modro uniformo, ki opravlja delo varuha reda in miru, torej je nekakšen družbeni angel varuh

Sam izraz namiguje na film Josefa von Sternberga *Der blaue Engel* (1930), kjer je Marlene Dietrich kot Lola Lola odigrala svojo nemara najbolj znano filmsko vlogo. Lola v filmu poje tudi pesem *Ich bin von Kopf bis Fuß auf Liebe eingestellt*, kar (po ljudskem prepričanju) za bližnje srečanje s policisti ne velja.

Mimogrede: iz Nemčije izvira tudi okoljska oznaka modri angel, ki potrjuje, da izdelek izpolnjuje merila za varovanje okolja in zdravja ljudi ter spodbuja razvoj na področju ekologije.

POFOČKATI SE*pofočkati-am dov., pogovorno*

izhaja iz otroške igre skrivalnic: pofočkaš se, ko se kot iskanec prijavaš na ciljni točki, preden te najde iskalec; pomeni, da se gre kam samo pogledat, pokazat, za kratek čas – ne nujno kot slabšalnica *Grem se samo pofočkat.*

A si se prišel pofočkat?

POSEKSAM TE PONOCHY

izrek, sleng

[Punci A in B se sprehajata po pločniku, mimo pride grd fant/moški.]

A: O, lej tega tipa!

B: Poseksam ga ponochy!

A: Mmmm...

To sta nekega dne prekopirali puncu umetniške gimnazije. Sedaj se to že bolj pogosto uporablja, pomeni pa, da ti nekdo ni všeč in rečeš, da ga poseksaš ponoči. V primeru, da ti je všeč, pa rečeš, da ga poseksaš podnevi. Če si neopredeljen in ne veš, ali ti je nekdo všeč ali ne, potem rečeš, da ga poseksaš v snu ali pa ob svitu.

POSLATI V /DEV/NULL

izrek, žargon

tudi: **poslati v p. m.**

zbrisati kaj, odkrižati se česa

Vsega sem imel dovolj, zato sem jih poslal v /dev/null.

Uporabljanje med računalničarji, predvsem uporabniki operacijskih sistemov družine Unix.

PRITI K SEBI

krilatica, knjižno
zavesti se

»Predvsem pomislite, da je nekaj podobnega sanjal že Platon, ko je pisal, da je norost zaljubljenih največja sreča v življenju. Zakaj, kdor močno ljubi, ne živi več v sebi, ampak v tistem, kar ljubi; in čim bolj se oddaljuje od sebe ter prehaja v predmet svoje ljubezni, tem slajše je njegovo ugodje. Zato pa, če hoče duša misliti na to, kako bi ušla telesu, in svojih organov ne uporablja normalno, se more brez pomisleka in po pravici reči, da je njeno početje blazno. Kaj naj bi sicer pomenila fraza, ki jo tolikokrat slišimo: ta človek ni pri sebi, ali: vrni se vase, ali: k sebi je prišel? Dalje, čim globlja je ljubezen, tem hujša je norost in tem – srečnejša!

Kakšno bo torej življenje v nebesih, po katerem tako goreče zdihujejo pobožne duše? Vsekakor bo duh kot močnejši premagal in povsrkal telo, kar mu bo toliko lažje, ker ga je že v življenju očistil in pripravil za to vrsto preobrazbe. Nato bo duha samega na čudežen način použil vrhovni Um, zakaj ta je še neskončno mogočnejši. Tako bo človek stopil ves iz sebe ter užival neizrekljivo srečo v tem, da ne bo več pripadal sebi, ampak se bo spojil z najvišjo Dobroto, ki priteguje vse nase.« (Erasmus Roterodamus: Hvalnica norosti (1509), DZS 1952, s. 101; prevod Anton Sovre)

PRITI NA BOBEN

krilatica, knjižno
obubožati, izgubiti vse premoženje

Fraza izvira iz preteklih dogodkov, ko so ob nedeljah ali praznikih pred cerkvami in javnimi poslopji, kjer so se zbirali ljudje, z bobnanjem in s kričanjem oznanjali razprodajo premoženja zadolženca. Ob bobnanju so naznanjali ime zadolženca, kraj ter čas razprodaje premoženja. Premoženje so lahko razprodajali prosto, vsak je vzel, kar je plačal, v primeru bolj zanimivih predmetov ali nepremičnin pa se je izvajala dražba, ki so jo zaradi načina oznanjanja poimenovali dražba na boben. Dražbo sta izvajala bobnar, ki je bil lahko obenem tudi kričač, ter uradnik, ki je poskrbel za pravnoformalne zadeve.

SCATI PROTI VETRU

krilatica, pogovorno

po vsem svetu razširjena prisproda za odporništvu oz. (odvisno od govorca) nesmiselno, jalovo početje; glede na slabšalno konotacijo (če ščiješ proti vetru, si moker in smrdiš) se navadno uporablja kot opomin nekonformistu

Ne moreš celo življenje proti vetru scati!

Ni dobro scati proti vetru.

Za zaslužek je potrebno scati v tisto smer, kamor veter piha.

Izraz menda izhaja iz morjeplovskega izročila. Še danes je poznan običaj, da po uspešno preplutem težavnem delu Cap Horna mornarji pridobijo pravico scanja proti vetru.

Reklo *Homo Sapiens non urinat in ventum* uživa velik ugled v Amsterdamu, kjer so mu namenili posebej imenitno mesto.

Mimogrede: Po Nemčiji kroži vic, ki je smešen verjetno samo njim.

- Zakaj imajo Bavarci rumene trebuhe?

- Ker ščijejo proti vetru. (ha,ha, ...)

SEJ S'M VEDVA

izrek, narečno

tudi: **poznam jest take plutovce** ali **zej bi bil že nazaj**
ironično izzvenel odgovor na dogodek, ki je bil razumsko bolj ali manj pričakovan

V izvirniku izgovarjajo sej s'm vedva starejše gospe iz prelepih, družbeno neonesnaženih predelov Gorenjske, kot izraz svoje iskrene skrbnosti do svoje ljube okolice in izraz predvidljivosti, ki jo prinašajo leta izkušenj življenja in pristna materinska intuicija.

SONČNA UPRAVA

reklo, žargon

Čeprav vemo, da se »Sonce, Zemlja in Mesec vrte brez kolesec«, nas še vedno zaposluje skrivnost obstoja umnega načrtovalca, ki uravnava vreme in mezдне odnose.

Sončna uprava je tako lahko:

neobstoječa pristojna avtoriteta (posmehljivo)

Kar na sončno upravo se pritoži, če ti ni kaj prav.

Pritoži se bratu, mami, kanarčku, ribici ali pa sončni upravi.

nebeška služba, pristojna za vreme

Napeti boji in zavzetost igralcev bi zaslužili več občudovanja, kot smo ga zmogli izraziti redki navijači, je pa igralce zato nagradila sončna uprava, ki je umaknila vse oblake.

Sveta Marija se je na sončni upravi za občestvo, ki je prišlo primerno počastiti nov jubilej njenega svečanega vnebovzetja, dogovorila za lepo vreme.

DELATI NA SONČNI UPRAVI

reklo, žargon

tudi: **navijati sončno uro**

izogibati se delu, zabušavati (slabšalno)

Nekoč smo s tem izrazom označevali predvsem udobne službe v državnih podjetjih, kjer so zaposleni prejeli plačo ne glede na sposobnosti oz. (ne)opravljeno delo.

Danes izraz uporabljamo za:

zavod za zaposlovanje

Niti dneva nisem bil na sončni upravi ali dobival kako socialno pomoč.

državno (občinsko, mestno) upravo na splošno

Na sončni upravi dela en zatežen birokratek.

Na borzo bi morali poslati vsaj polovico kvazi strokovnjakov, nesposobnih lenuhov in skorumpiranih lopovov, ki sedaj upravljajo sončno upravo v javnih službah.

Soroden, a poetičen izraz za zabušavanje je: **navijati sončno uro** (navijati sunčev sat), ki ga na tem mestu navajamo v spomin na prevajalca, šahista in pisca Dragoslava Andrića (1923–2005), avtorja legendarnega *Rečnika srpskog žargona* (1976).

SPOMIN RIBE

reklo, knjižno

izjemno slab spomin

Izvira iz že kar neverjetne kratkosti spomina rib, ki menda ne presega osmih sekund.

STO LJUDI, STO ČUDI

pregovor, knjižno

vsak človek je drugačen in od vsakega lahko pričakuješ kaj samosvojega

tudi: **sto ljudi, 200 šumfov ali sto žena, 200 sisa**

izrek, sleng

ŠTALA

štala-e ž, pogovorno

neurejen, zanemarjen in umazan prostor

Kakšno štalo pa imaš tukaj?

v širšem pomenu kot opis neurejenega, zmedenega položaja ali dogajanja

Takrat se je začela prava štala!

V izrazu se nemara skriva tudi klasična referenca na Avgijeve hleve, ki jih je zmožgel očistiti šele Heraklej, ko je skozi napeljal reko. Zato tisti, ki trdi, da bo naredil red, reče: »Očistil bom to štalo!« in se s tem implicitno postavi na Heraklejevo mesto. Freud v knjigi *Der Witz und seine Beziehung zum Unbewußten* navaja tale vzklik (očitno nekoga, ki je bil kar preveč klasično izobražen): »Le kje je Ariadnina nit, ki vodi iz Scile in Karibde, teh Avgijevih hlevov?«

ŠTARI

štari-ega m, sleng

tudi: stari

Modifikacija je posledica potrebe ljubljanske downtown populacije po še bolj izumetničenem, še bolj bebastem in še bolj iritantnem slengu, z namenom – biti namenoma zoprni.

Štari štari, ka dugaja?

ŠVONKRL

švonkrl-a m, argo

beseda iz treh zlogov: med k, r in l so polglasniki, o je širok kozarec za vlaganje (ki se uporablja za pitje)

Beseda je nastala leta 2000, ko sta cimri Oja in UK v kuhinji igrali scrabble. UK je potegnila omenjeno kombinacijo črk in z Ojo sta se strinjali, da se sliši dovolj dobro za novo slovensko besedo. Odločili sta se, da bo pomenila: kozarec za vlaganje, ki se uporablja za pitje (npr. na študentskih žurih). Ker so takšne situacije zelo omejene, se je raba postopno razširila na: kozarec za vlaganje na splošno. Dandanes jo uporablja kakih deset ljudi, ki so se je nalezli od avtoric. Veseli bosta, če jo posvojite tudi vi!

TEPSTI OSLOVO SENCO

domislek, knjižno

zavestno početi kaj, kar nima učinka, da bi se s tem ustvarjal občutek, da se glede problema ukrepa

To je zanimiv zgled za to, čemur bi Freud rekel zgoščanje (Verdichtung) dveh primerov. Oslova senca prihaja iz antike, iz znamenitega sodnega spora v mestu Abdera o lastništvu oslove sence. Na ta znani topos se med drugim sklicuje Prešeren v *Sonetu o kaši*: »... obhaja taka misel nas Slovence, da pravdajo se ti možje znabiti, za kar so se nekdanji Abderiti v sloveči pravdi od oslove sence.«

Tepsti po senci pa prihaja iz neke druge pravde, znane iz slovenske književnosti, in sicer iz Kozlovske sodbe v Višnji Gori, kot jo je opisal Jurčič in kjer so kozla, ki ni pojedel zeljne glave (vendar jo je hotel), za kazen po senci topli, njegov gospodar pa, ki na žival ni dovolj pazil, je moral to z zavezanimi očmi gledati.

TRISTO KOSMATIH MEDVEDOV*krilatica, knjižno*tudi: **tristo kosmatih**

vzklik začudenja, poudarka

300 kosmatih medvedov pač vzbuja več strahu, kot če bi bili obriti in če bi bil zgolj en sam.

Očitno lokalna skovanka, novejšega datuma. Izpričuje že nerazumevanje oz. nepoznavanje izvirnega reka: **tristo (zelenih) kosmatih hudičev**, običajno v skrajšani obliki: **tristo zelenih** ali **tristo kosmatih** – oboje je (zaradi opustitve besede hudičev) evfemizem.

U IZI*reklo, sleng*

prepuščati se vodenju lastne volje danega trenutka, neozirajoč se na kritičnost zunanosti, v kateri se trenutek vrši (in njene posledice)

Torej, u izi, v miru brez naprežanja in siljenja, z zavedanjem nepomembnosti sledenja zavajajočega koluta časa in zunanjih vrednot, ki deformirajo pristnost človeka in povzročijo željo po vnovičnem vračanju v prvinskost človeka.

UMETNIŠKA ŽILICA

reklo, knjižno

nagnjenost, sposobnost, talent, nadarjenost

Kar danes pripisujemo genom (gen za sebičnost, gen za homoseksualnost ...), smo nekoč pripisovali žilicam. Za vsako človeško lastnost oz. nagnjenje mora torej obstajati biološka danost.

»Pogosto se sprašujemo, ali je podjetniška žilica prirojena ali na razvoj podjetniških sposobnosti pomembno vpliva družbeno okolje.«
V našem telesu je prek 96 kilometrov žil(ic). Nič čudnega torej, da imamo lahko poleg umetniške še celo kopico drugih žilic: lovsko, trgovsko, podjetniško, detektivsko, igralsko, popotniško, pesniško, tatinsko, dirkaško, humoristično, organizatorsko, avanturistično, tehnično itn.

Vse te žilice lahko v nas spijo (*v njem se je predramila potepuška žilica*), nas vodijo, zagrabijo ali vznemirjajo (*če ima kdo dar za pisatelja, mu žilica ne bo dala miru*), pogosto pa jih moramo zatajiti ali se jim celo upreti.

VAZELIN

vazelin-a, m, sleng

tudi: **vazelinka**

oseba, ki živi samo od priklanjanja šefom, od lezenja nekam

V rabi tudi: **baterija** (komu svetiš v zadnjico, da vidiš, če je še kaj prostora).

VIŠJA MATEMATIKA

reklo, sleng

Višja matematika je zjutraj potegniti koren iz neznanke.

– *In kaj si potem včeraj naredil s tisto v klubu?*

– *Šel sem se višjo matematiko.*

VUKOJEBINA

vukojebina-e ž, sleng

odročen in težko dostopen manjši kraj, vas, zaselek ali področje –
pejorativni značaj

besedna zveza iz srbohrvaščine: vuk (volk) in jebati (jébati - vulg.
spolno občevati, spolno zadovoljevati; rad bi (jo) jebal – grdo, grobo
ravnati s kom)

Takle bedak že ne bo več jebal poštenih ljudi.

kraj, kjer volkovi spolno občujejo (po Igorju E. Bergantu)

ZARADI KAČ IN VISOKE TRAVE

domislek, pogovorno

najpogostejši odgovor na kakršno koli vprašanje z vprašalnico zakaj

Zakaj ješ to sranje?

Zaradi kač in visoke trave!

Mimogrede: na severnem Primorskem se uporablja tudi predlog zastran (pomeni enako kot zaradi).

Zakaj si šel tja, ko pa sem ti rekel, da bo brez zveze?

Zastran kač in visoke trave!

ZAŠČITEN KOT KOČEVSKI MEDVED

krilatica, knjižno

zakonsko popolnoma zaščiten, nedotakljiv

Pri nas je oblast zaščiten kot kočevski medved.

Beseda teče o rjavem medvedu, ki je pri nas najbolj razširjen ravno na Kočevskem. Ljudsko reklo je veljalo kar nekaj desetletij.

Medved je pri nas popolnoma zavarovan kot ogrožena živalska vrsta. Lov na medveda lahko izjemoma dovoli pristojni minister. Podatki pa kažejo, da je odstrel medvedov reden: v zadnjih desetih letih so jih »izločili« 756. Tudi v letu 2006 so jih po dekretu ministra za okolje in prostor postrelili kar 100 (20 % populacije).

Povsem očitno je, da je izraz zaščiten kot kočevski medved povozil čas.

ZINĚDIRATI KOGA

zinediram nedov., sleng

udariti koga z glavo v prsa zaradi osebne žalitve (spolne, rasistične ...)

ZNOJ PRIHRANI KRI

reklo, knjižno

moto 20. motoriziranega bataljona Slovenske vojske, ki izraža vero v preventivni pomen telesne vadbe

ŽBLJ*reklo, argo*

tudi: ŽBLJ & The Bf

izraz, ki je bil večkrat napisan na zgornjem robu table na gimnaziji Bežigrad

Če se je ŽBLJ kakorkoli zbrisal, je takoj kdo skočil razjarjen pokonci, stekel k tabli in ga na novo napisal. ŽBLJ je izraz zaščitništva za Bežigradom.

ŽLAHTA, STRGANA PLAHTA*pregovor, pogovorno*

Zelo stari (in preživeli) slovenski pregovor, ki je odsvetoval vsakršne posle s sorodniki, tudi daljša druženja, kajti navadno so se končala z jokom in dolgoletno užaljenostjo.

Dandanes, v upadanju natalitete, je vsaka sorodniška povezava koristna in navadno donosna. Če nimaš strica na ministrstvu ali tete na televiziji, si bolj ali manj oplel.

ŽUR

žur-a m, sleng

tudi: **žurka**

zabava, po možnosti z veliko udeleženci, pitja in glasbe neurejeno, kaotično dogajanje

Voziti po neapeljskih ulicah je pravi žur.

ironično, za neprijetno situacijo

Ko je direktor ugotovil, kaj se je zgodilo, se je začel žur.

Pojem žur (iz katerega je ljudska jezikovna domiselnost potem razvila pojme, kot so **žurka**, **žuriranje**, **žurer**) prihaja iz francoskega (a zlasti v nemškem prostoru uporabljanega) izraza jour fixe, ki pomeni: določeni dan.

Preden so ljudje hodili na žure, so se torej dobivali na žurfiksah. Gre za dan, ko se neka, navadno ožja skupina ljudi redno dobiva (npr: vsak drugi četrtek, vsak prvi torek v mesecu ali vsak zadnji petek v tednu), recimo na taroku, druženju kar tako ali morda ob stalni mizi v lokalnu (štamtiš). Za člana takšne skupine je žurfiks sveta zadeva in odveč je pričakovati, da se bo udeležil katerega koli dogodka (najsi bo to gledališka predstava, bratrančev rojstni dan ali celo sestanek partijske celice), če bi se moral za to odreči rednemu sestanku svoje družčine.

Sčasoma je žurfiks postal sinonim za vsako, zlasti pa bolj intenzivno zabavo. Pri tem je izgubil svoj fiks, kar je tudi prav, saj zdaj ne gre več za določeni in periodično ponavljajoči se termin.

ŽURKA

žurka-e ž, sleng

poleg pomena, opisanega zgoraj, še:

priljubljena beseda za preizkus znanja (test) na Gimnaziji Bežigrad.

Profesor Vilko tako pove:

– Naslednji teden imamo žurko, pripravite se.

ŽUTA MINUTA

reklo, sleng

tudi: **popizditis**

trenutek oz. daljše obdobje povečane čustvene občutljivosti

Brez zamere, ampak imel sem žuto minuto!

adamovo jabolko 8
adamovo rebro 8
aufbiks, čreva na plot 9

baterija 69
bendehati 10
bendeho 10
bendehouc 10
bendehoušna 10
betoniranje 11
blažev žegen 12
boga za jajca prijeti 13
bolje vrabec v roki, kot golob na strehi 14
bo nojžč pel 9
božji čas 13
burek 15

da b' ti gob'c raznesl' 16
dati ga na zob 17
delati na sončni upravi 59

fakof 18
falus te okulira 35
flancati 19
fuck off 18

Godovič levo 23
Gorenjske Toplice 23

grešni kozel 20

hudo 21
hudo k' svin'a 21
hvala za rože 22

Idrija 23
imeti krompir 24
iskati iglo v senu 25
iskati rožo mogoto 25
izginiti kot kafa 26

jebati ježa 28
jebela cesta 28
jebe lud zburjenog 28
je le iz Amerike 27
je le iz Nemčije 27
jezusove muke 44
jok, brate, odpade 30

Kalce levo 23
kdor visoko cilja, nizko pade 14
kdor visoko leta, daleč vidi 14
kdor visoko leta, ima lep razgled 14
kdor visoko leta, nizko pade 14
kaj dogaja 37
kakor ti meni, jaz tebi 43
kam pes taco moli 32
kamor gre še cesar peš 33
kazzej 38
kdaj si se pa ti nazadnje tuširal 50
Kekec 34
kekec 34
kkidj 37
kresetov kurc 35
kurac 35
kurc 35
kurc te gleda 35
kurec 35
kvaj'dej 37
kwajdejpोजेज 37

leopard 39
ljubezen gre skozi želodec 40
lulek te opazuje 35

mačka po špeh poslat 40
medvedja usluga 42
milo za drago 43
milo za žajfo 43
modri angel 52
muke ježeve 44

nakladati 19
nateg 45
navijati sončno uro 59
nejeverni tomaž 46
nema zime za eskime 47
niti pod razno 30
ni zime 47
ni zime za eskime 47
ni šans 47
ni šans, hans 47

obrati do kosti 48
oprosti, mudi se mi pod tuš 50

pa mamozalij pa rože pozdrav 22
pasja bombica 49
pigchickizem 51
plavi angel 52
pofočkati se 53
popizditi 79
poseksam te ponochoy 54
poslati v /dev/null 55
poslati v p. m. 55
priti k sebi 56
priti na boben 56
poznam jest take plutovce 58

scati proti vetru 57
sej s'm vedva 58
sončna uprava 59
spomin ribe 60

stari 63
sto ljudi, 200 štumfov 61
sto ljudi, sto čudi 61
sto žena, 200 sisa 61

štala 62
štari 63
švonkrl 64

teglce bom pa sam kupu 22
tepsti oslovo senco 65
tristo kosmatih 66
tristo (zelenih) kosmatih hudičev 66
tristo kosmatih medvedov 66
tristo zelenih 66

u izi 67
umetniška žilica 68

varuh reda in miru 52
vazelin 69
vazelinka 69
višja matematika 70
vukojebina 71

zaradi kač in visoke trave 72
zaščiten kot kočevski medved 73
zbandehan 10
zej bi bil že nazaj 58
zinedirati koga 74
znoj prihrani kri 75

ŽBLJ 76
ŽBLJ & The Bf 76
žlahta, strgana plahta 77
žur 78
žuriranje, žurer 78
žurka 78
žuta minuta 79